

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

วิสาหกิจชุมชน เป็นนโยบายของรัฐบาลซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2548 โดยมีหลักการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการการตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

ลำไยเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดลำพูน สามารถส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศทั้งในรูปของผลสด อบแห้ง แช่แข็ง และลำไยกระป๋อง ทำรายได้ปีละหลายพันล้านบาทและมีแนวโน้มว่าจะมีการส่งออกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งลำไยอบแห้ง ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มสินค้าเพื่อการส่งออก จนกระทั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับกระทรวงพาณิชย์ได้จัดให้ลำไยเป็นไม้ผลยอดเยี่ยม (Product champion) (สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่, 2553) จากการสำรวจพบว่า จังหวัดลำพูนมีพื้นที่ปลูกลำไยมากถึง 271,964 ไร่ ผลผลิตลำไยปี 2552 มีทั้งหมดประมาณ 495,615 ตัน (กรมการค้าภายใน, 2552) โดยมีประเทศจีนเป็นตลาดส่งออกที่ใหญ่ที่สุดของไทย มีการนำเข้าลำไยอบแห้งเนื้อสีทองเพิ่มขึ้นทุกปี

ดังนั้น ในการแข่งขันในตลาดจีนนั้น ต้องแข่งขันด้วยคุณภาพเพื่อรักษาส่วนแบ่งทางการตลาด และอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ ทางกรจีนได้กำหนดมาตรฐานควบคุมคุณภาพสำหรับการนำเข้าที่เข้มงวดมากขึ้น แต่สินค้าของไทยยังตรวจพบว่าไม่ได้คุณภาพมาตรฐานเท่าที่ควร (ไพจิตร, 2552) จึงควรมีการพัฒนากระบวนการผลิตลำไยอบแห้งเนื้อสีทองให้มีคุณภาพมาตรฐานเนื่องจากปัจจุบันนี้มาตรฐานสินค้าได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น และยังเป็นเกณฑ์ที่ต้องใช้ในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ การสร้างมาตรฐานจึงเป็นกลไกสำคัญสำหรับภาคอุตสาหกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันใน

ระดับประเทศและต่างประเทศ เช่น มาตรฐานเกษตรดีและเหมาะสม (GAP) หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีสำหรับการผลิต (GMP) และมาตรฐานองค์การอาหารและยาแห่งชาติ (อย.)

นับจากปี พ.ศ. 2548 ที่รัฐบาลได้เริ่มผลักดันนโยบายวิสาหกิจชุมชน (ปรียานุชและคณะ, 2551) ทำให้ วิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีบทบาทต่อชุมชนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยอย่างมากระยะหนึ่ง จังหวัดลำพูนเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ร่วมกันคิด ร่วมกันทำกิจกรรมของกลุ่ม ตามนโยบายของรัฐบาลที่มีความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนและพยายามที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ (สริณญา, 2550) โดยพบว่า เกษตรกรในจังหวัดลำพูนได้รวมกลุ่มกันในรูปวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลิตลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ซึ่งมีสมาชิกกลุ่มทั้งหมดจำนวน 34 กลุ่ม ได้ร่วมมือกันพัฒนากระบวนการผลิตให้มีความเหมาะสมมากขึ้น เพื่อผลิตลำไยอบแห้งเนื้อสีทองที่มีคุณภาพมาตรฐานและปลอดภัยต่อผู้บริโภค

ปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งเนื้อสีทองจากชุมชนมีการผลิตกันอย่างกว้างขวางและมีการผลิตเป็นปริมาณมาก มีความเสี่ยงในเรื่องของผลิตภัณฑ์ที่ขาดคุณภาพ ดังนั้น สิ่งที่ผู้ผลิตควรคำนึงถึง คือ การควบคุมคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์และความปลอดภัยของผู้บริโภค ซึ่งถือได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองของตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีจำนวนสมาชิกที่ผ่านการรับรองคุณภาพมาตรฐานจากองค์การอาหารและยาแห่งชาติ (อย.) เพียง 4 ราย เท่านั้น และมีจำนวนสมาชิกที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพมาตรฐานจากองค์การอาหารและยาแห่งชาติ (อย.) มากถึง 280 ราย ด้วยกัน ทำให้ผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้าของสมาชิกที่ไม่ได้รับรองมาตรฐาน ส่งผลต่อการตลาดและปริมาณสินค้าที่จำหน่าย เนื่องจากผู้บริโภคหันไปบริโภคสินค้าที่ได้รับรองคุณภาพมาตรฐานแทน

สำหรับปัญหาของการผลิตลำไยอบแห้งเนื้อสีทองที่สำคัญได้แก่ การควบคุมคุณภาพในการผลิต เพราะผู้ผลิตส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาสามารถทำได้โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตแก่กลุ่มผู้ผลิต เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งเนื้อสีทองของชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ปลอดภัยต่อผู้บริโภค พร้อมทั้งยกระดับมาตรฐานเพื่อสามารถส่งออกไปยังต่างประเทศได้ ซึ่งต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการการดำเนินงานของสมาชิกในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปลำไยเนื้อสีทองที่สามารถควบคุมการแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองให้มีคุณภาพมาตรฐาน โดยศึกษาถึงสถานการณ์การผลิตลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง การจัดการการผลิตของสมาชิกในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนการแก้ไข

ปัญหาและพัฒนากระบวนการผลิตที่ถูกต้องวิธี พร้อมทั้งโอกาสที่จะได้รับรองคุณภาพมาตรฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพสินค้าของสมาชิกในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองในการส่งออกไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การผลิตแปรรูปลำไยอบแห้งของสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาการจัดการแปรรูปลำไยอบแห้ง เพื่อให้ได้มาตรฐานอาหารและยา (อย.) ของสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการแปรรูปลำไยอบแห้งของสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนบ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจถึงสถานการณ์การผลิตลำไยอบแห้งเนื้อสีทองของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง
2. กระบวนการจัดการแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองให้ได้คุณภาพมาตรฐาน อย. ของสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
3. แนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองของสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน บ้านสันป่าเหียง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
4. แนวทางการส่งเสริมความรู้และสนับสนุนเกษตรกร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนให้เข้าใจเกี่ยวกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการได้รับรองคุณภาพมาตรฐาน

นิยามศัพท์

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนิน โดยคนละบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดๆหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพัฒนาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

เครือข่าย หมายถึง สมาชิกทุกคนของแต่ละกลุ่มที่ทำการแปรรูปลำไยในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยเนื้อสีทอง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การจัดการการแปรรูป หมายถึง การนำเอาทรัพยากรที่ก่อให้เกิดผลผลิตขึ้น ประกอบด้วย 1. ทุนมนุษย์ ได้แก่ ทักษะ ความรู้ ความสามารถ แรงงาน และสุขภาพ 2. ทุนทางสังคม ได้แก่ การยอมรับ ความสัมพันธ์หรือความเชื่อถือ หน้าที่ในสังคม และวัฒนธรรมประเพณีของสมาชิกในกลุ่ม 3. ทุนการเงิน ได้แก่ เงินไหลเวียนและเงินสะสมที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ 4. ทุนกายภาพ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยการผลิตที่สนับสนุน 5. ทุนทรัพยากร ได้แก่ ที่ดิน น้ำ คุณภาพอากาศและการกำจัดขยะ

ลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง หมายถึง ลำไยอบแห้งเฉพาะเนื้อ หรือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากลำไยสดคว้านเมล็ดออกหรือเหลือไว้เฉพาะเนื้อ นำมาอบแห้งให้มีความชื้นไม่เกินร้อยละ 18 มีลักษณะเด่นเป็นสีทองถือเป็นเกรด AAA

คุณภาพ หมายถึง สิ่งที่ถูกค่าพอใจ ซึ่งมีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ผลิตผล ขนาด สี กลิ่น รส รสชาติ เป็นต้น กล่าวโดยรวมคือ คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์นั่นเอง

ความปลอดภัย หมายถึง ปลอดภัยต่อผู้บริโภคไม่ก่อให้เกิดโทษต่อชีวิตหรือ ผลเสียต่อสุขภาพอนามัย

มาตรฐานอาหารและยา (อย.) หมายถึง หลักเกณฑ์ในการประเมินคุณลักษณะการแปรรูป ลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ประกอบด้วย สถานที่ตั้งและอาคารผลิต เครื่องมือเครื่องจักรในการผลิต การควบคุมกระบวนการผลิต การสุขาภิบาล การบำรุงรักษาและการทำความสะอาด บุคลากรและคุณลักษณะของผู้ผลิต

นวัตกรรม หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะและประสบการณ์เทคโนโลยี หรือระบบการจัดการมาพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการการผลิตใหม่ หรือบริการใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภคและคู่แข่งใหม่ๆ